

1.8. Зернецька О.В. Досвід боротьби з сепаратизмом у Великій Британії

Вісімнадцять політичних суб'єктів Великої Британії претендують на відокремлення. Це більше, ніж у будь-якій країні світу. Причини різні, але суть одна. Вони бажають більше політичних і економічних свобод аж до повного відокремлення. Втім досвід Британії показує, що країна більш-менш ефективно розв'язує ці проблеми. На особливу увагу заслуговують процеси, які відбуваються у XX–XXI ст.

У державі існує чимало сепаратистських настроїв, рухів, серед яких події в Ірландії найбільш показові. «Парад суверенітетів», який у Британії наразі відбувається, характеризує наявні сепаратистські рухи за такою схемою: держава або автономний регіон, який прагне відокремитися, політичні партії, які цей сепаратистський рух підтримують; військові організації і/або групи, які їх підтримують.

Сполучене Королівство і Північна Ірландія є лідерами за кількістю сепаратистських рухів в Європі:

1. Корнволл (Запропонована держава). Її підтримують Корнвольська націоналістична партія (англ. Cornish Nationalist Party),

Корвольська народно-визвольна армія (англ. Cornish National Liberation Army).

2. Корнволл (Запропонований автономний регіон). Його підтримують Сини Корнволла (корнск. Mebyon Kernow) (член ЕСА), Зелє на партія Англії (валл. Plaid Werdd Cymru a Lloegr), а також групи Корнвольська конституційна конвенція (корнск. Senedh Kernow), Корнволл 2000 (корнск. Kernow 2000), Корнвольська солідарність (корнск. Unvereth Kernewek).

3. Англія (Запропонована держава). Її підтримують Одн на Англія (англ. One England), Англійський Радикальний Альянс (англ. English Radical Alliance), Перша Англійська партія (англ. England First Party).

4. Англія (Запропонований автономний регіон). Її підтримують Одн на Англія (англ. One England), Англійський Радикальний Альянс (англ. English Radical Alliance), Перша Англійська партія (англ. England First Party) та група Автономний Англійський Парламент (англ. Campaign for an English Parliament).

5. Гібралтар (Запропонована держава). Її підтримує Прогресивна Демократична партія (англ. Progressive Democratic Party).

6. Гернсі (Запропонована держава).

7. Джерсі (Запропонована держава).

8. Острів Мен (Запропонована держава). Її підтримують Сини Мена (менск. Mecs Vannin), Ліберальна партія Мена (менск. Liberal Vannin), а також Кельтська Ліга (менск. Commeeys Celtiagh).

9. Острів Вайт (Запропонований автономний регіон). Його підтримує Вайтська Народна партія (англ. Vectis National Party).

10. Південно-Східна Англія, Нортумбрія. Її підтримує Південно-Східна партія (англ. North East Party).

11. Шетландські острови. Запропонована держава Форвик. Її підтримує Оркнейський і Шетландський рух (англ. Orkney and Shetland Movement).

12. Шетландські острови. Запропонований автономний регіон Шетландські острови.

13. Вессекс (Запропонований автономний регіон). Його підтримує Вессекська Регіоналістська партія (англ. Wessex Regionalist Party), а також Вессекська Конституційна Конвенція (англ. Wessex Constitutional Convention).

14. Йоркшир (Запропонований автономний регіон). Його підтримує Йоркширське Співтовариство водіїв (англ. Yorkshire Ridings Society).

15. Північна Ірландія (Запропонована держава). Її підтримує партія Ольстерський Третій Шлях (англ. Ulster Third Way) та деякі

кі угруповання із Асоціації оборони Ольстера (англ. Ulster Defence Association).

16. Ірландія (Запропонована держава). Її підтримують такі партії: Шинн Фейн (ірл. Sinn Féin), Соціал-демократична і лейбористська партія (ірл. Páirtí Sóisialta Daonlathach an Lucht Oibre), Республіканський Шинн Фейн (ірл. Sinn Féin Poblachtach), Ірландська республіканська соціалістична партія (ірл. Páirtí Poblachtach Sóisialach na h-Éireann) та Ірландська Республіканська Армія (ірл. Óglaigh na hÉireann).

17. Шотландія (Запропонована держава). Її підтримують Шотландська національна партія (гельск. Pàrtaidh Nàiseanta na h-Alba; скотс. Scottis Naitional Pairtie) (член ЕСА), Шотландська партія зелених (гельск. Pàrtaidh Uaine na h-Alba; скотс. Scots Green Pairty), Шотландська соціалістична партія (гельск. Pàrtaidh Sòisealach na h-Alba; скотс. Scots Socialist Pairty), Шотландський демократичний альянс (англ. Scottish Democratic Alliance).

18. Вельс (Запропонована держава). Її підтримують Партія Вельсу (валл. Plaid Cymru) (член ЕСА), Валлійська Партія Зелених (валл. Plaid Werdd Cymru), Голос Гвінеда (валл. Llais Gwynedd), Незалежна партія Вельса (валл. Cymru Annibynnol), а також Вільна Валлійська Армія (валл. Byddin Rhyddid Cymru), Рух на захист Вельса (валл. Mudiad Amddiffyn Cymru), Сини Глінх дура (валл. Meibion Glyndŵr) і такі групи як Валлійське мовне товариство (валл. Cymdeithas yr Iaith Gymraeg), Кельтська Ліга (валл. Undeb Celtaidd).

За кількістю сепаратистських рухів Велику Британію можна порівняти в Європі тільки з Італією, але їх ідеологія і природа почасти інша, як відмінні історичні, географічні та геополітичні фактори. Конфлікт у Північній Ірландії має своїм підґрунтям міжконфесійний характер між протестантами і католиками. Історично склалося так, що у Північній Ірландії більшість складають протестанти, від яких ірландці, які там мешкають зазнавали утисків, як і від британського уряду. Ірландці Північної Ірландії відповіли на це створенням Ірландської Республіканської Армії (ІРА) (ірл. Óglaigh na hÉireann) та таких партій, як Шинн Фейн (ірл. Sinn Féin), Ольстерський Третій Шлях (англ. Ulster Third Way), Соціал-демократична і лейбористська партія (ірл. Páirtí Sóisialta Daonlathach an Lucht Oibre), Республіканський Шинн Фейн (ірл. Sinn Féin Poblachtach), Ірландська республіканська соціалістична партія (ірл. Páirtí Poblachtach Sóisialach na h-Éireann). На боротьбу були кинуті військові сили Британії та поліцейські підрозділи Північної Ірландії. Але протя-

гом десятиліть воєнний шлях подолання конфлікту не дав позитивних результатів.

Кульмінацією протистояння стало голодування 1981 р., в якому взяли участь десятки засуджених до різних тюремних строків сепаратистів, які вимагали поновлення особливого статусу політичних в'язнів. Позиція Маргарет Тетчер залишалася незмінною – ніяких поступок сепаратистам. Проте, смерть десяти учасників голодування, й масові протести, які за цим спалахнули, примусили британський уряд кардинально переглянути свої позиції по відношенню до ірландського сепаратизму.

Розуміючи, що воєнні втручання і жорсткі утиски ірландських політичних в'язнів не дають бажаного ефекту, британський уряд пішов на мирне врегулювання конфлікту. 1982 р. партія Шинн Фейн взяла участь у виборах. Майже десять років із різною інтенсивністю йшли перемовини щодо врегулювання конфлікту й нарешті за участю трьох сторін – Великої Британії, Північної Ірландії та Республіки Ірландії – була підписна угода, в якій Республіка Ірландія отримала статус консульганта із вирішення питань про Північну Ірландію. Вісім років тривали перемовини і 1993 р. відбулося підписання документу «Декларація Даунінг-стріт», в якій наголошувалося по-перше, про відмову від насильницьких дій обох конфліктуючих сторін. По-друге, пропонувалося створення у Північній Ірландії місцевого уряду і парламенту.

Влітку 1994 р. перемовини поновилися із великими перервами у часі (1998р., 2004р.) через нові теракти ІРА, які були відповіддю на утиски католицької меншини, яка бажала приєднатися до Республіки Ірландія. І тільки в жовтні 2006 р. були здійснені перемовини за участю всіх сторін, результатом яких стало повернення Ольстера під патронат місцевих органів влади.

Парадокс сьогодення полягає в тому, що країна-метрополія, яка впродовж століть придушувала внутрішні сепаратистські конфлікти, стає в позицію сепаратиста по відношенню до ЄС. Очікується, що Британія вийде з Європейського Союзу у 2019 р. Лише Шотландія і Північна Ірландія хочуть залишитися в ЄС (й у такий спосіб вийти з Великої Британії). Тільки як незалежна держава Шотландія може залишитися в Європейському Союзі, зберігаючи усі вигоди, які дають відкриті кордони і ринок із 28 країн. Проте вихід із складу Великої Британії не буде таким простим, яким він вважався шотландським націоналістам. Зрештою Шотландія бере на озброєння метод, який впродовж довгого часу використовував Квебек. Вона висуває вимоги і змушує Лондон виконувати їх. Проте на порядку денному Великої Британії стоїть Брекзїт.

Що ж стосується самого Брекзиту, то Велика Британія і ЄС домовилися, що предметом перемовин будуть три головних питання: скільки перша має повернути євро до ЄС, що трапиться з кордоном Північної Ірландії та що буде з британськими громадянами, які живуть в ЄС і що очікує на громадян ЄС, які живуть у Великій Британії. Зрозуміло що головним і найбільш дражливим питанням є питання кордону між Північною Ірландією та членом ЄС Республікою Ірландією.

Слід однозначно підкреслити, що нині виникає нова глобальна загроза: розпад колись стабільних політичних суб'єктів через сепаратизм. Ці центробіжні сили активізуються щонайменше з чотирьох основних причин. Перша – це реакція рефлексу на нерегульовану глобалізацію, яка залишає пересічного громадянина втраченим і таким, який не має своєї ідентичності. Друга – це той факт, що більшість національних держав є багатонаціональними і різноманітними. Етнічні меншини, які відчують себе «нереалізованими» в таких державах, мають спокусу шукати створення власної нації, де вони будуть тоді більшістю. Третя – це недосконалість національних урядів, які неспроможні виконати свої передвиборні обіцянки. Четверта – це інтерес власне до себе. Багаті провінції в країні, де конституція зобов'язує їх допомагати бідним (наприклад, Канада), можуть забажати не надавати ці субсидії і зберегти гроші для себе.

Таким чином, питання сепаратизму переплітаються з проблемами, які несе в собі глобалізація. Але її не зупинити і не відмінити заявою про суверенітет, затвердженням нових гімнів і прапорів та отриманням місця в ООН. Глобалізація зростає за рахунок руху потоків міжнародних капіталів і глобальних фінансових мереж, техніко-технологічного розвитку, експонентним зростанням Інтернету, стільникових телефонів, соціальних мереж. Особливістю цього розвитку є те, що не всі глобальні потоки видимі. Частина з них зовсім не на поверхні, проте спонукає зростання глобальних ТНК, мафіозних мереж, наркокартелів, організованої злочинності та інших загрозливих для людства рухів. З огляду на її виклики з'являються як нові форми федералізму, так і спроби «розмноження» суверенітетів.

Висновки та рекомендації.

1. Оскільки Велика Британія є першою державою, що робить такий крок, як вихід із ЄС, який безсумнівно дасться взнаки не тільки у європейських міжнародних справах, а і у зміні глобальних конфігурацій в політиці, економіці, фінансах, культурі, та не-

одмінно позначиться на внутрішній політиці та геополітиці самої Великої Британії, розколу її на декілька незалежних держав скоріше за все не відбудеться.

2. Найбільш ймовірними претендентами на суверенітети є Республіка Ірландія з приєднанням до неї Північної Ірландії та Шотландія.

3. Досвід Ірландії у боротьбі за незалежність, яка тривала декілька століть, починаючи від насильницьких воєнних дій з боку держави-метрополії і розвитку та наростання озброєних конфліктів із сепаратистськими угрупованнями, показав, що найбільш згуртованою та підготовленою щодо терактів стала ІРА, яку підтримували зброєю Лівія та ірландські спільноти у США. Водночас, такий досвід боротьби довів, що використана стратегія не дає позитивних результатів.

4. Досвідом боротьби Великої Британії із сепаратизмом є те, що вона йде на компроміс. Кожного разу на перемовинах щодо Ірландії вона задовольняла ті чи ті вимоги Шинн Фейн, апелюючи до закону і правосуддя, й у відповідь ірландці зменшували воєнну напругу аж до ліквідації ІРА.

5. Глобалізація несе нові виклики, пов'язані з проблемами сепаратизму, такі як втрата ідентичності, можливість мати незалежні економічні й фінансові ресурси від держави, тощо. Всі вони пов'язані з об'єктивними процесами глобалізації й посилюють центробіжні сили у державі. Відтак ці виклики вимагають адекватного реагування органів державної влади на внутрішньополітичні процеси сепаратистського спрямування.